

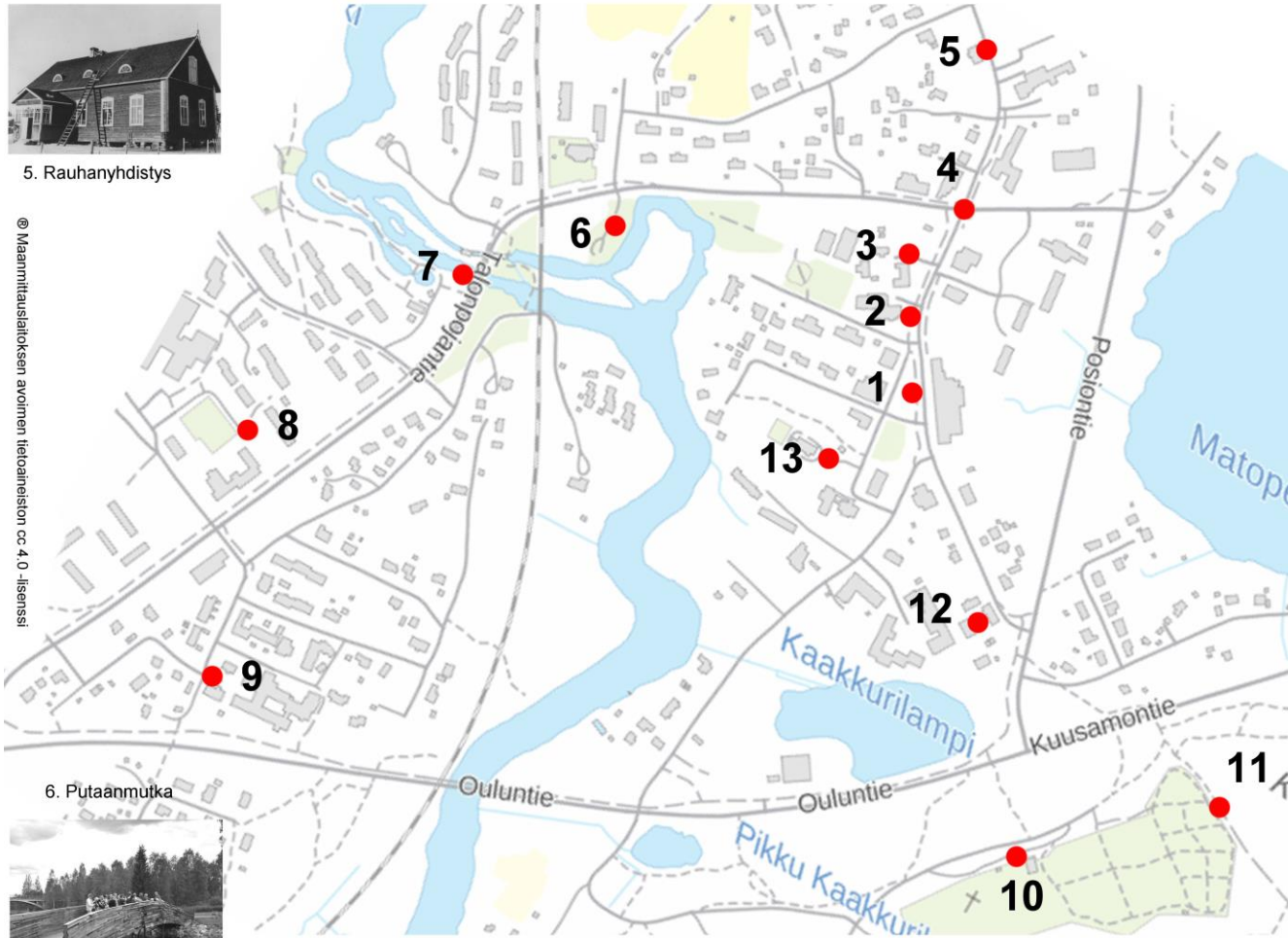

1. Osuuskauppa 2. Rovalan kauppa 3. Jalavan kauppa 4. Neljäntienrasteys, Lamminmäentalo, Siriniön Artun kahvila ja apteekki

5. Rauhaniyhdistys

© Maanmittauslaitoksen avoimen tiedonaineiston cc 4.0 -lisenssi

6. Putaanmutka

7. Taivalkoski

8. Opettajien asuntola

9. Eläinlääkärintalo

10. Hautausmaa

11. Koninhauta

12. Karvosen kauppa

Päätaloreitti Taivalkoskella

Matka Päätalon kirjojen kohteisiin alkaa Taivalkosken torilta, joka vuonna 2005 nimettiin Kalle Päätalon toriksi. Torilla on taiteilija Arja Renell'n suunnittelema Kalle Päätalon muistomerkki "Kirja". Osa reitin kohteista on yhä olemassa, osa on nähtävissä enää valokuvissa.

1. Tori ja osuuskauppa

”- Joko siäki tiedettiin, että mut palkattiin osuuskauppaan myyjäksi? Voi isi, että mä ilostusin, ku osuuskaupan johtaja pyysi mua konttoriinsa ja kysysi, voinko mä todella tulla päämyymälään puksuksi...” MS 502

Vuonna 1906 perustettu osuuskauppa oli Kalle Päätalon nuoruusaikana yksi neljästä kirkonkylän kaupasta. Hänen ollessaan Taivalkosken kunnanrakennusmestarina pääsi vaimo Helvi (kirjojen Laina) töihin osuuskauppaan.

2. Rovala

”Karkaisin luontoni ja menin suoraa päätä Rovalan puotiin. Sisällä meinasin häkeltyä tuntiessani toisen 'puojilaisen' Härmän Einoksi.” KJ 99

Juho Salmelan perustama kauppa sai tonttinsa maapohjan, kivisen ”roveikon” mukaan nimekseen Rovala. Rovala oli etenkin jurmulaisten ja loukusalaisten kauppapaikka. Jalavan naapuritontilla ollut rakennus purettiin 1980-luvun alussa.

3. Jalavan kauppa

”Iikan anti papinkylän viihdyttäjänä purkautui vain tiettyssä pirtissä ja yhden miehen lypsämänä. Ilman Jalavan Mikkoo Simos-Iikka olisi ollut vain kuka tahansa puoliäreä papinkyläläinen ikämies.” KJ 93

Vienankarjalainen Stephan Jakowleff muutti vuonna 1890 Taivalkoskelle. Myöhemmin sukunimi muutettiin Jalavaksi.

Jalavan lähes päivittäiseen ohjelmaan kuului vuosikymmenien ajan Jalavan Mikon ja Iikka Alasimosen inttamistuokio.

4. Neljäntienristeys

”Arvasin jo asiaa esittäessäni, ettei tämän luukun läpi oltu ennen tilattu Nuori Voima -nimistä lehteä.

- Niin sanoitteko että se lehti on Nuori Voima?” LA 327

Metsätyönjohtaja Severus Lamminmäen talossa oli asuintilojen lisäksi myös postin ja lennättimen konttorit. Lamminmäkeä vastapäätä nousi Alfred Sirniön eli Sirniön Artun kahvila. Saksalaiset polttivat molemmat talot syksyllä 1944.

”Aluksi en osannut tehdä omin nokkineni montakaan työtä, mutta mestari neuvoi. Opin kohtalaisen äkkiä uusia hommia ja koska olin sairaalloisen ahkera, minusta oli monenlaista apua.”

Apteekkari Sigurd Finckenberg rakennutti vuonna 1934 Lamminmäen naapuriin tiilitalon, jolle 14-vuotias Kalle Päätalokin pääsi töihin. Siellä hän sai ensimmäiset kokemukset tulevasta ammatistaan.

Apteekki vaurioitui pahoin talvisodan pommituksissa, mutta korjattiin ja toimi vielä vuosikymmeniä liiketiloina.

5. Rauhanyhdistyksen talo

”Tapahtui nimittäin niin, että Huugo, Taurijais-Kalle ja minä erotuimme pian parhaiksi oppilaiksi.” TTR 445

Kalle Päätalo kävi kaksiosaisen rippikoulun syysjakson eli alakoulun syksyllä 1934. Koska hän ei uittotöiden vuoksi päässyt seuraavana keväänä päästökouluun, jäi ”akkaluvan” saaminen vuoden 1936 kevääseen.

6. Putaanmutka

”Koko venekaravaani rantausi putaanmutkassa. Tämä on paikka jossa Taivalkosken niskassa kahdeksi jakautuvan Iijoen pohjoispuolinen haara loirauttaa luokkimaisen mutkan kirkonkylän taloryhmän kohdalla.” LA 325

Yläjoelta kirkonkylään tulijat nousivat yleensä maihin joen haa-rautumaan syntyneessä putaassa. Putaan rannalla oli myös iso Uittoyhdistyksen makasiini.

7. Koski

”Milloin joku huimapäinen perämies onkin laskenut veneensä Taivalkosken käpryihin, on hänen allaan ollut iso ja lujalaitainen tukkilaispaatti.” HP 6

Taivalkosken törmään nousi aikoinaan saha ja kosken ympärille sahakylä, tuleva kirkonkylä. Sahan yhteydessä oli jo 1920-luvulla sähkölaitos, jonka voimalla valaistiin sahan lisäksi myös kirkonkylän taloja. Saksalaiset polttivat sahan syksyllä 1944 ja sodan jälkeen koskeen rakennettiin sähkövoimalaitos.

8. Kansakoulu ja opettajien asuntola

”Kun laskimme palauttamamme kirjat Uskin eteen, makasi samalla pöydällä kolme täysin puhdasta kirjaa: Toivo Pekkasen Tehtaan varjossa, Mika Waltarin Surun ja ilon kaupunki ja Dostojevskin muhkea Rikos ja rangaistus.

- Päätin lainata romaanit teille ensimmäisenä ja kätkin nämä laatikkooni.” NS 220

Kansakoulu valmistui vuonna 1951 sota-aikana poltetun tilalle. Vanhalla koululla ehtivät Jokijärven Kallet, Hoikkala ja Päätalo käydä monta kertaa lainaamassa kirjoja. Kirjastonhoitaja Toini Uski piti kaukaa tulleiden Jokijärven poikien puolta.

”Saimme saman päivän iltapuolella myös virallisen tiedon, että yksi keskuskansakoulun opettajain asuntotalon huoneistoista luovutetaan kunnanrakennusmestarin asunnoksi.” MS 505

Päätalosten tullessa Taivalkoskelle vuonna 1951 heille oli järjestetty asunto Asutusalueen koululle, josta he pääsivät kuitenkin muuttamaan kirkonkylään opettajien asuntolaan.

Lisää tietoa ja kuvia Kalle Päätalon tuotannosta:
<https://tarinasoitin.fi/kallepaatalo>

9. Eläinlääkärintalo

”Viimeisen arkipäivän syntymäpäitänä kunnanrakennusmestarina aloitan ajamalla seitsemäksi eläinlääkärin talolle. Koska olen suunnitellut ja piirtänyt rakennuksen, minulla on jokainen yksityiskohta muistissani.” IE 523

Kalle Päätalo on päivännyt eläinlääkärin talon piirustukset 27.5.1952. Sairaalan naapuriksi rakennetussa talossa toimi myöhemmin hammaslääkäri, nykyisin kunnan sosiaalitoimisto.

10. Hautausmaa

”Korkea, männikköä kasvava hiekkaharju Taivalkosken laakson itä laidassa on vainajille paras mahdollinen viimeisen levon paikka.” PR 178

Herkko ja Riitu Päätalon leposija on lähellä hautausmaan kappelia. Kallen lapsuus- ja nuoruusaikana toimi haudankaivajana Jaakko Jylkäs, minkä vuoksi hautausmaata kutsuttiin Jylykäs-Jakin kiekeröksi.

11. Koninhauta

”Rotkon pohjan rimpisilmäkkeessä näkyi hevosen luita, vieläpä kokonaisia luurankoja, joitten päällä ronkkuvat korpit lentää loihauttelivat.” KJ 90

Kaakkurivaaran kupeessa olevaan painanteeseen ovat kirkonkyläläiset "haudanheet" hevosia ja itsestään kuolleita nautaeläimiä. Hautaaminen tapahtui laittamalla raato pyörimään jyrkän rinteen alla olevaan suoperäiseen notkoon.

12. Karvosen kauppa

”- Polokekaapa jarruja tuossa Karvo-Aaron kaupan kohalla! Minä ruukaan asijoija Aaron puojissa.” HP 444

Aaro Karvosen kauppa alettiin kutsumaan Lehon kaupaksi paikalla aiemmin sijainneen Kaakkurilehdon mäkituvan mukaan. Karvosen asiakkaita olivat etenkin jokijärveläiset ja muut Taivalkosken itäpään asukkaat. Kaikkien muiden kauppojen tavoin myös Karvosella oli matkalaistenpirtti ja -talli kulkijoiden yöpymistä varten. Pirttien ”elämänluukut” olivat aamusta iltaan auki ja niistä myytiin ruokaa ja kahvia.

13. Kirkko

”- Sepä Jumala poltti sillä tämän kirkon, kun se on väkisellä ryövätty tänne Taivalkoskelle minun kotikylästäni.

- Ryövätty! keskeytti Partas-Eljas. - Mitä sitä oli ryövätty muuta tuotu vain tänne ihmisten ilimoim!” HP 446

Jokijärveltä 1877 ”ryövätty” kirkko paloi salaman syyttämänä kesällä 1925. Monet uskoivat, että kirkko paloi sen vuoksi kun sen päältä oli aikanaan riideltä niin paljon.

Uusi kirkko valmistui 1930-luvulla ja papinkyläksi alentunutta keskustaaajamaa voitiin taas ruveta kutsumaan kirkonkyläksi.